

תצוה

במדת רחבו: רש"י זאגט „כמדת רוחב גבו של אדם ויותר“ (ונוקפל הסינר לפני הכהן על מתניו וקצת כריסו מכאן ומכאן¹), דער רמב"ם זאגט „רוחבו כרוחב גבו של אדם מכתף לכתף“, וואס משמעותו — ניט מער.

במדת ארכו: רש"י זאגט „וחוגר אותו

א. בנוגע דעם ציור פון דעם אפוד, איז שיטת רש"י בפירושו על התורה בדרך כלל בהתאם מיט דעת הרמב"ם בספרו היד, אז „האפוד רוחבו כרוחב גבו של אדם מכתף לכתף. ואורכו מכנגד אצילי הידים מאחוריו עד הרגלים“². אעפ"כ איז אבער דא א „קצת שינוי“³ צווישן דברי רש"י און דברי הרמב"ם אין דעם.

שלאחר סיום פרשת פקודי יתאם: לפי שפירשתי מעשה האפוד והחשן פרקים פרקים על פירוש המקראות כו' אני כותב מעשיהם יחד. וממשיך לפרש (בציור קצת) על דרך פירושו בפרשתנו (כה).¹

[ולהעיר, שבכ"י רש"י שתח"י, מסיים (לאחר גמר פירושו הנ"ל): לכך אני כותב מעשיהם כמו שהוא בכאן למען ירוץ כל קורא בו כי כמו כן כתובים למעלה כסדר הזה בתוך הקונטרסים].
ובכל דפוסים וכת"י הנ"ל — ישנו להפריש גם בפרשתנו כה, ו (ע"ד שהוא לפנינו). ואולי, מצד הכפלת הפירוש — השמיטו המעתיקים והמדפיסים שלאח"י פ"י הנ"ל מס"פ פקודי.

ואולי צ"ל בכס"מ. (מפורש במקרא פרשת תצוה) ורש"י בפירוש התורה (והכוונה לפרש"י בפרשתנו) ובסוף פרשת פקודי כתב באורך מעשה האפוד — וקאי על שניהם. וצריך חיפוש בדפוסים ישנים דפרש"י — אולי ברש"י שראה הכס"מ לא נמצאת אריכות הפירוש בפרשתנו כה, ו כ"א רק בס"פ פקודי. וראה ברלינר (במהדורא א') פרשתנו שם שכ"ה בכמה כת"י דפוסים ישן דפרש"י. ואכ"מ.

(4) פרשתנו כה, ו. וכן בס"פ פקודי בדפוס ראשון ושני ובכת"י (ראה הערה שלפניו).

(5) פרשתנו שם, כו.

בפרש"י כה, ז דיה אל שני כתב, שלא הי' רחבו אלא כנגד גבו של כהן (וכן בפסוק כה, ד (הוא) לקמן בפנים ריש סעיף ב) סתם, רחבו כרוחב גב איש). אבל שם לא בא לקבוע דיוק מדת האפוד לרחבו, כ"א בא לפרש התיבות, אל שני קצותיו (שבפסוק) שהיינו, אל רחבו של אפוד שלא הי' רחבו אלא כנגד גבו כו', ושולל כזה שלא הי' מכסה את כל הגוף גם מלפניו (כפי הרשבים שם, ז).

(1) פרטי הידיעות בציור האפוד הובאו באנציקלופדי תלמודית בערכו. ת"ש מילואים לפ' תצוה ס' ת. ועוד.

(2) רמב"ם הל' כלי המקדש פ"ט ה"ט.

(3) לשון הכס"מ שם — בהלכה ח.

בדפוסים שלפנינו בכס"מ (נסמן היה ו) מעתיק מדברי הרמב"ם (שם). ומ"ש ועושה על ארבע זוויות של חושן ד' טבעות זהב וכו', וכותב: מפורש במקרא פרשת תצוה (וממשיך) ורש"י בפירוש התורה בסוף פרשת פקודי כתב באורך מעשה האפוד ויש קצת שינוי בין דבריו לדברי רבינו ע"ש. ולכאורה: א) מה שהביא מפרש"י בנוגע לאפוד, קאי לכאורה על דברי הרמב"ם שם היט ואילך (או שכוונתו כאן לציין כל הנאמר מה"ח עד סוף הפרק). ב) מ"ש, ורש"י בפירוש התורה בסוף פרשת פקודי, היינו (כנראה) — כפי שנדפס בדפוס ראשון ודפוס שני דפרש"י (וכן בכמה כת"י רש"י שתח"י).

(*) בדפוס ראשון דהכס"מ (וויניצ'אה שלד): רש"י בפירוש התורה כו' (לא ורש"י כו'). ונראה דאינו המשך להקודם (וכן יש לפרש גם לגירסתנו). ועפ"י מ"ש. מפורש במקרא פ' תצוה קאי על (היח) שם). ועושה על ארבע זוויות של חושן ד' טבעות זהב. ואולי התיבות שלאח"י בכס"מ. האפוד רחבו כרוחב גבו של אדם מכתף לכתף וכו' (שבדפוסים) לפנינו באו אחרי ציון היט) הן בהמשך לדבריו. ויש קצת שינוי בין דבריו כו'. ודוחק. וראה בסוף ההערה.

(**) וכן הביא ברלינר בס"פ פקודי (כב' מהדורותיו).

וואס מיינט אז ער איז דאס מחדש מדעת
עצמו, בלי מקור?

יתרה מזו — לדעת מפרשי הרמב"ם¹¹
איז מקורו פון פשוטות הכתובים — דרכו
ויסוד פירושו פון רש"י על התורה!

[אף שבדוחק גדול יש לומר אז דער
רמב"ם האט געהאט דערויף א מקור
בדרז"ל (אין זיין נוסח בברייתא דמלאכת
המשכן, או כיו"ב) וואס איז ניט געווען
בא רש"י].

נאכמער: רש"י גופא איז ממשיך
בפירושו און בריינגט ראיות פון פסוקים
להכריח כמה פרטים פון „פירוש תבני“
תו: נאמר¹² ודוד חגור אפוד בד למדנו
שהאפוד חגורה היא וא"א לומר שאין בו
אלא חגורה לבדה שהרי נאמר¹³ ויתן
עליו את האפוד ואח"כ ויחגור אותו
בחשב האפוד. . . וא"א לומר שעל שם
שתי הכתפות שבו הוא קרוי אפוד שהרי
נאמר¹⁴ שתי כתפות האפוד למדנו
שהאפוד שם לבד והכתפות שם לבד
והחשב שם לבד¹⁵ ועוד. ולפ"ז, אז מקורו
בכמה עיקר־דיקע זאכן איז פון פסוקים,
איז ניט גלאַטיק¹⁶ וואס ער זאגט אויף
דעם „ולבי אומר לי“?

ג. וועט מען עס פארשטייען בהקדם
הקושיא אין די פסוקים — וואס אַנדערע

כנגד לבו למטה מאציליו¹⁷. . . (און)
ומגיע עד עקביו¹⁸, דער רמב"ם זאגט
„ואורכו מכנגד אצילי הידים מאחוריו
(און עס דערלאנגט נאָר) עד הרגלים“.

ויש לומר, אז די דריי שינויים זיינען
פארבונדן מיט א חילוק כללי צווישן
רש"י און רמב"ם בגדר האפוד.
וכדלקמן.

ב. ובהקדם דעם ביאור בדברי רש"י
במעשה האפוד. רש"י הויבט אן פירו-
שו: „ואפוד — לא שמעתי ולא מצאתי
בברייתא¹⁹ פ"י תבניתו. ולבי אומר לי
שהוא חגור לו מאחוריו רחבו כרוחב גב
איש כמין סינר שקורין פורצינ"ט
שחוגרות השרות כשרוכבות על הסוסים
כך מעשהו כו“²⁰, און איז ממשיך די
פרטים.

דארף מען פארשטיין: מ'זעט דאָר,
כנ"ל, אז א חוץ א „קצת שינוי“ איז
בציורו פון דעם אפוד דעת הרמב"ם
אזוי ווי דעת רש"י. און דערפון וואס
דער רמב"ם זאגט ניט אויף דעם „ויראה
לי“ וכיו"ב (כדרכו וואו ער זאגט א
הלכה וכיו"ב אויף וועלכע ער האט ניט
קין מקור²¹), איז מובן, אז ער האט א
מקור אויף דעם ציור ומדה —

משא"כ רש"י זאגט „ולבי אומר לי“,

(6) אבל להעיר מפרשי שם, ז ד"ה אל שני:
וגבהו עד כנגד האצילים. . . כנגד אציליהם. עיי"ש.

(7) להעיר שבדפוס ראשון דפרשי בס"פ פקודי
איתא. עד הארץ. ואולי הוא טה"ד, ובפרט
שבפרשתנו שם, ו איתא (כלפניו). „עד עקביו“. וכ"ה
בדפוס שני ושאר כת"י רש"י (שתח"י).

(8) כ.ה. ד.

(9) לכאורה כוונתו לברייתא (שע"ד ברייתא)
דמלאכת המשכן. — ובברייתא דמלאכת המשכן
שלפנינו ליתא ע"ד בגדי כהונה כלל. וראה ת"ש
חכ"ג מילואים לפי תצוה ס"ז.

(10) כמ"ש הרמב"ם באגרת לר' פנחס בר' משולם
(נדפסה בקובץ תשובות הרמב"ם ואגרותיו) (לפסיא)
סי' קמ). וראה לקו"ש ח"ב ע' 6 בשוה"ג.

(11) ראה קרית ספר להמבי"ט על הרמב"ם שם:
האפוד רוחבו כרוחב גבו של אדם מכתף לכתף
דמדכתיב שתי כתפות חוברות יהי לו וגו' משמע
שהוא רחב מכתף לכתף כו'.

(12) ש"ב ו, יד.

(13) צו ת, ז.

(14) פרשתנו כה, כז.

(15) גם להגירסא (הוספה?) בחצעי' ברדי'ה
ואפוד: לא שמעתי (שהוא לבוש). וגם להמשך
לאח"ז: ולא מצאתי בברייתא פירוש תבניתו.

(*) וליחא בדפוס ראשון ודפוס שני וכת"י רש"י
(שתח"י).

וארגמן גוי' ושש"י, און אויך במדתם וציוורם, ע"ד ווי בגדי מלכות, אזוי אז זיי זיינען „לכבוד ולתפארת“ (ב) בעיקרם זיינען זיי זאכן וואס בריינגען „כבוד ותפארת“ — „תכשיטים“, נאָר די תכשיט־טים זיינען געמאכט געוואָרן בצורת בגדים: „בגדי . . אהרן אחיר“.

ולפ"ז יש לומר, אז ס'איז אויך א חילוק אין דעם סדר (חשיבות) הבגדים — אין וועלכע פון זיי איז מער דער „בגדי קודש — לכבוד ולתפארת“:

אויב מ'זאל אָננעמען ווי דער ערשטער אופן, אָז בעיקרם זיינען זיי „בגדים“ (נאָר די בגדים זיינען באופן „לכבוד ולתפארת“) דעמאָלט איז דער „ציץ“ — וואָס כל כולו איז ער אַ מין תכשיט²⁰, כאָטש אויך ער איז פון די שמונה בגדים — נישט אין דעם זעלבן סוג פון שאר בגדי כהונה של כהן גדול²¹:

אויב מ'לערנט אָבער אָז בעיקרם זיינען זיי „תכשיטים“ כנ"ל באופן ה'ב', דע־מאָלט קומט אויס, אָז אויך דער ציץ איז אין דעם זעלבן סוג²², ואדערבה, דער ציץ

מפרשים¹⁶ (אויך) פון פשטני המקרא באַוואָרענען משא"כ פרש"י: אין פסוקי רעכנט ער, ואלה הבגדים אשר יעשו חושן ואפוד ומעיל וכתונת תשבץ מצנפת ואבנט. ווערט די שאלה, פאַר־וואָס שטייען נישט אויך די אַנדערע בגדי כהונה „ציץ“ (און „מכנסיים“¹⁷)?

דאָס איז דאָך אַ שאלה אין פשוטו של מקרא, און מען געפינט נישט לכאורה אַז רש"י זאָל עס באַוואָרענען¹⁸!?

ויש לומר, אָז דאָס ווערט פאַר־ענטפערט ע"פ פרש"י אויף „חושן“ וואָס רש"י טייטשט „תכשיט כנגד הלב“.

די הסכרה בזה:

דער גדר פון בגדי כהונה (של כהן גדול) איז ווי דער פסוק זאָגט „ועשית בגדי קודש לאהרן אחיר לכבוד ולתפארת“¹⁹.

מען קען עס לערנען אויף צוויי אופנים: (א) זיי זיינען בעיקרם „בגדי קדש“, נאָר דאָס זיינען אַזוינע בגדים וואָס זיינען געמאכט געוואָרן באופן נאה ויפה, באופן מיוחד, פון „זהב תכלח

(19) שם, ו: טו — אפוד וחושן. ועד"ז בנוגע שאר הבגדים.

(20) כמפרשים שבהערה הבאה. וראה שבת (סג), סע"ב) מנין לתכשיט כ"ש שהוא טמא מציץ. וכן נקרא תכשיט בסוכה ה, א (אבל: א) שם הוא בניגוד ל„כלי“. (ב) בפרש"י סוכה שם ד"ה תכשיט. מלבוש לאדם). ולהעיר מתורה ת"ש (ניזיר נד, ב) קרוב לסופו: ואור"ת דתכשיט כלי מתכות שפיר מיקרו בגדים כדכתיב בבגדי כהונה אלה הבגדים אשר יעשו וחשיב ציץ. וראה הערה הבאה.

(21) כנראה"ע (כח, ד. תשא לד, ה. ושם: כי שבעה הם בגדי כהונה). בחיי (כח, ד. לו). בעה"ט וכלי יקר שם. ולהעיר ממגדל עוז (הל' נזירות פ"ז ה"ח) בסופו שהקשה על ר"ת (שבהערה הקודמת): ועיקר קרא דהאלה הבגדים לאו בציץ דוקא מירי ולא אמני בהדיהו. ע"ש.

(22) ולהעיר מלשון רש"י שבת שם ד"ה מציץ. שהוא דבר מועט ומנאז עם תכשיט כהן.

(16) ראב"ע, רשב"ם, חוקוני, בחיי, בעל הטורים, מושב זקנים, כלי יקר, אוה"ח. ועוד.

(17) בנוגע המכנסיים אינה קושיא (גמורה) בפשט"ם, כי כמה ענינים בפשט"ם שאין רש"י מתירץ בתחלת הענין כי סומך הוא שיפרשנו בהמשך וסיום הענין. וכאשר לומדים המשך הפרשה ע"ד המכנסיים (פרשתנו כח, מב) — מובן הטעם שלא נמנו המכנסיים בתחלה, כי הם אינם מ„אלה הבגדים אשר יעשו“ — שהם „לכבוד ולתפארת“ (ראה לקמן בפנים), כ"א אך „לכסות בשר ערוה“.

[ונזכר רק אחר (פסוק מא) שמדובר לא רק ע"ד פרטי עשיית הבגדים, כ"א גם בנוגע ללבישתם כ"י — והלבשת . . ומשחת אותם ומלאת את ידם וקדשת אותם וכתנו ל"י (ראה בארוכה במפרשים שבהערה הקודמת)].

אבל בנוגע לציץ, יקשה כפנים.

(18) כח, ב.

זיי זיינען תכשיטים לנוי ויופי — לכבוד ולתפארת.

אויף דעם איז רש"י מחדש בפרשתנו „ולבי אומר לי שהוא חגור לו מאחוריו רחבו כרוחב גב איש כמין סינר שקורין פורצינ"ט שחוגרות השרות כשרוכבות על הסוסים כך מעשהו כו"י:

כאטש רש"י ברענגט ראיות פון פסוקים כנ"ל, זיינען עס אבער ראיות בלויז אויף באווייזן (כלשון רש"י) „שהאפוד שם לבד והכתפות שם לבד והחשב שם לבד", אז „האפוד שם תכשיט לבדו" ³⁰ —

מען ווייס אבער ניט פון די אלע ראיות וואס פאָר אַ תכשיט דער אפוד איז, און פון פשטות הכתובים וואס דער חושן ואפוד קומען אלעמאל צוזאמען און זיינען קשור זה בזה, וואלט מען גע-קענט לערנען אז דאָס איז (נאָר) אַ תכשיט כנגד אַ מקום מסוים בגוף, ³¹ פונקט אזוי ווי דער חושן איז „תכשיט כנגד הלב":

אויף דעם זאָגט רש"י „ולבי אומר לי" ³² שהוא חגור לו מאחוריו כמין סינר . . שחוגרות השרות כשרוכבות על הסוסים", דאָס איז אַ תכשיט ניט (נאָר) כנגד אַ מקום מסוים בגוף, נאָר אַ תכשיט (לנוי ויופי) וואָס דינט אַלס לבוש ממש ³³, „כמין סינר"

איז אַן עיקר אין דעם סוג, ווייל ³⁴ אין אים איז דער ענין פון „תכשיט" מער ווי אין אלע אנדערע בגדי כהונה.

ד. עפ"י יש לומר, אז דאָס איז איינע פון די טעמים לפרש"י ³⁵ אויף „חושן — תכשיט כנגד הלב", ווייל דערמיט איז מוסבר פארוואס די תורה רעכנט דאָ ניט ציין „אעפ"י אז חושן זאָגט דאָ תורה:

דער חושן, כאַטש ער איז אַ „תכשיט", איז ער אַבער „כנגד הלב" ³⁶, וואָס איז אַ מקום וואו מענטשן טוען און בגדים, דעריבער ווערט ער נכלל בפשטות אין „ואלה הבגדים" ³⁷, משא"כ דער ציץ, וואָס מקומו איז (א) „ושמת אותו) על פתיל תכלת והי' על המצנפת גו'" ³⁸, (ב) „והי' על מצח אהרן" ³⁹ — וואָס איז ניט קיין אַרט פון בגדים, איז עס דער פסוק דאָ ניט כולל.

ובהמשך לזה שטעלט זיך רש"י אויף „ואפוד", ובהקדם: רש"י האָט שוין פרי-ער אין פ' תרומה ⁴⁰ געבראַכט אז „חושן ואפוד מפורשים בואתה תצוה והם מיני תכשיט". וואָס אזוי איז פאַרשטאַנדיק פון פשטות הכתובים בפרשתנו, אז סיי חושן און סיי אפוד, זיינען ניט קיין לבושים רגילים וואָס מענטשן טראָגן ⁴¹,

(23) וכמוכן גם בפשטות הכתובים דרך הציץ הי' מזהב לבד, משא"כ שאר בגדי כהונה. ולהעיר גם מרמב"ן כאן: והציץ נזר המלכים הוא. ובראב"ע לקמן כח. לו. והשרים הגדולים כו".

(24) ראה פרש"י שמות ד, יד בסופו. ראב"ע שבהערה הבאה.

(25) להעיר גם מראב"ע פרשתנו כט, ה.

(26) פרשתנו כח. לו. ועפ"י יל דהוה כגדר תכשיט על בגד.

(27) שם. לח.

(28) כח. כז.

(29) ראה ראב"ע פרשתנו כח. ב: לכבוד ולתפארת שיתפארו בהם כי אין אחד מישראל שילבש כאלה. וראה רמב"ן שם „כי אלה הבגדים לבושי מלכות הו'".

(30) ולהעיר מפרש"י שם כח. ח ד"ה וחשב אפודתו. שם כט, ה.

(31) להעיר מסידור רס"ג סדר העבודה ליוה"כ (ע' רעא) „ונתלבש בו מלב ועד טבור".

(32) ראה בפ' רבינו מייחס (הובא בתו"ש שבהערה 1): ורבי שלמה פ"י סינר וחגורה ולא ידעתי מנין הבין זה. ועוד שאין סדר המקראות שלמטה מתיישב ע"פ פירושו באפוד.

(33) ראה גויא לפרש"י תרומה שם בסופו: והאפוד לא הי' תכשיט אלא מלבוש . . אבל בחושן שהוא תכשיט שייך כו'.

(ב) „כשרוכבות על הסוסים” — וואס דעמאלט טראגן שרות מערער לבושים (אלס צניעות יתירה) — והפכו בא תכשיטים, וואס (עיקר) זמנם איז בעת וכדי להראות העמים והשרים³⁷ וכו'.

עד"ז איז מובן לגבי דעם כהן גדול, און דאס איז ניט סתם נאך א תכשיט וואס ער טוט אן, נאר א תכשיט וואס איז אין סוג של לבוש און דאס איז אלס א צניעות יתירה בא דעם כהן גדול [עד"ז ווי שוין געלערנט פריער³⁸]. ולא תעלה במעלות על מזבחי אשר לא תגלה ערותך עליו, אז מצד דער קדושה פון אבני המזבח האט מען ניט געטראט ארויפגיין במעלות כאטש אלע כהנים האבן געטראגן מכנסים. עד"ז מובן בנוגע לכה"ג אז צוליב זיין קדושה יתירה האט בא אים געדארפט זיין צניעות יתירה³⁹.

ו. לדעת הרמב"ם אבער זיינען די ד' בגדי זהב של כה"ג בעיקרם (ניט אזוי

המלך הבתולות מעילים — ובמילא מובן בנוגע למעיל (שפסוק זה): כד"ה תשבץ (בנוגע לכתונת) עשוין משבצות לניי והמשבצות הם כמין גומות העשויות בתכשיטי זהב למושב... אבנים טובות כו': בנוגע למצנפת „כמין כיפת כובע", ולא סתם כובע שמונה על הראש (ואבנט הוא חגורה על הכתונת — וא"כ הוי פרט מהכבוד ותפארת" של הכתונת). וראה בארוכה רמב"ן שם, ב. וי"ל שכתונת וכובע שהם גם ככהן הדיוט, מדגיש רש"י רק זה שהם נעשו באופן מיוחד. משא"כ בבגדי כה"ג שהם בגדים מיוחדים מדגיש רש"י שהם בגדי מלכות ומצד זה הם „לכבוד ולתפארת".

(37) עד"ז מג"א א, יא.

(38) ס"פ יתרו. וראה פרש"י שם. ובארוכה לקושי

חכ"א ע' 119 ואילך.

(39) וי"ל שזוהי שמוסיף רש"י בסיום פירושו „ועוד אומר לי לבי שיש ראי' שהוא מין לבוש כו'", והיינו שהוא לא רק כמין סינר שחוגרות השרות כשרוכבות על הסוסים, שלפ"ז הרי זה בעיקר חגורה הקרוב לתכשיט, אלא שזוהי „מין לבוש" ממש. וראה חזקוני כאן כה, ו.

— ווייל לדעת רש"י — בפשוטו של מקרא ווען די תורה זאגט „ועשית בגדי קודש לאהרן אחיד לכבוד ולתפארת... ואלה הבגדים אשר יעשו" (און איז דער- נאך משמית דעם ציץ), דארף מען לער- נען, אז דאס זיינען (בעיקרם) „בגדים" — לבושים, נאר די בגדים זיינען באופן ובצורה וואס איז לכבוד ולתפארת, ענליך ווי תכשיטים. און דערפאר, איז בנוגע יעדן בגד פון די בגדי כהונה — קלייבט רש"י אויס ומדגיש בלשוננו צו לערנען אז כל אחד מהם איז א לבוש.

ועד"ז בנוגע דעם חושן — וועמען ער רופט אן „תכשיט", איז רש"י מפרש כנ"ל, אז אעפ"כ האט ער א שייכות צום גדר פון בגדים⁴⁰ — „תכשיט כנגד הלב".

ה. ע"פ זה איז אויך מובן וואס רש"י דארף צולייגן „שחוגרות השרות כש- רוכבות על הסוסים". דלכאורה: וואס גיט עס צו אין דער הסברה פון דעם אפוד — וויבאלד אז ער זאגט שוין „כמין סינר" און דעם „לע"ז „שקורין פורצינט", פארשטייט מען שוין ממילא וואס דאס איז⁴¹.

נאר דערמיט מאכט רש"י קלאר דעם גדר און דעם טעם הלבוש:

(א) „שחוגרות השרות" — דאס איז א לבוש מיוחד של גדלות (ניט א לבוש וואס סתם מענטשן טראגן) ובמילא איז דאס א בגד וועלכער איז „לכבוד ולתפ- ארת", ובהמשך צום „חושן" א בגד של מלכות⁴².

(34) ראה לקמן הערה 44.

(35) — אבל בדפוס שני דרש"י כאן „שחוגרות הנשים", וכמו שהוא (בשאר הדפוסים וכת"י) לקמן כה, ו (ועד"ז שם, ז). „סינר של נשים".

(36) ויש לומר שגם בשאר הבגדים מדגיש רש"י בפירושו כאן (כה, ד) שהם בגדים מיוחדים כו': בסד"ה ואפוד מביא הכתוב „כי כן תלבשנה בנות

קען דא דער רמב"ם ניט זאגן, ויראה ליי וכיו"ב, דאס איז פארשטאנדיק פון פשטות הכתובים.

ז. ע"פ הנ"ל איז אויך מובן דער שינוי צווישן רש"י מיטן רמב"ם אין דער מדת ולבוש האפוד:

לדעת רש"י, וויבאלד אז דאס איז (בעיקר) א לבוש און צוליב צניעות יתירה פון דעם כה"ג, לערנט רש"י אז ער (א) פאנגט זיך אן ממחניו למטה מאציליו, ניט למעלה מזה, וואס דארטן איז ניט שייך צניעות (יתירה מאחוריי). (ב) ס'איז „מגיע עד עקביו“, צוליב צניעות, (ג) ס'איז „כמדת רוחב גבו של אדם ויותר“, נקפל הסיגר לפני הכהן על מחניו וקצת כריסו מכאן ומכאן, וואס ברענגט ארויס נאכמער ווי דאס איז א „לבוש“ אויף דעם כהן.

לדעת הרמב"ם בספר היד, אז דאס איז (בעיקר) א „תכשיט“, איז ניטא קיין טעם לחדש די פרטים הנ"ל (ובפרט — בפשוטו של מקרא), אז ס'איז געווען „עד עקביו“ און גרעסער פון גבו של אדם, נאך ער זאגט „רוחבו כרוחב גבו של אדם מכתף לכתף ואורכו מכנגד אצילי הידים מאחוריו עד הרגלים“.

און דאס וואס דער רמב"ם לערנט אז ואורכו מכנגד אצילי הידים ניט למטה מאציליו (ווי לדעת רש"י), ווייל לדעת הרמב"ם איז דער אפוד וחושן ניט קיין (לגמרי) צוויי באזונדערע תכשיטים, נאך זיי שטעלן צוזאמען איין תכשיט שלם:

כשם ווי דאס איז אין דעם שימוש פון חושן ואפוד, אז דאס וואס מ'איז שואל באורים ותומים און דער כהן ענטפערט

אין דעם גדר פון „בגדים“, נאך) בגדר תכשיטים⁴⁰, וכמובן פון די כתובים, אז דער ציץ חושן אפוד ומעיל זיינען ניט קיין בגדים רגילים. וואס דערפאר, ווען דער רמב"ם איז מפרש דעם אופן עשיית בגדי כה"ג, פאנגט ער אן מיט ציץ, ווייל עיקרם של בגדי כה"ג אלס „כבוד ולתפארת“ איז אין דעם וואס זיי זיינען מיוחדים אלס תכשיטים — און דאס איז לכל לראש געווען (כנ"ל סוס"ג)⁴² בא דעם ציץ⁴³.

ועד"ז לערנט דער רמב"ם בנוגע דעם אפוד, ווי ס'איז פארשטאנדיק פון תוכן הכתובים, אז ער איז אין א גדר פון א תכשיט מיוחד, ע"ד ובהמשך צו דעם חושן וואס איז געווען א תכשיט מיוחד⁴⁴

(40) ועיין לשון הרמב"ם הל' כלי המקדש פ"ח הי"ד ובסהמ"צ מ"ע לג.

(41) פ"ט מהל' כלי המקדש.

(42) ולפ"ז נמצא דבפ"ח ה"ב שם דכתב. מעיל אפוד וחושן וציץ כתבם בסדר חשיבותם תכשיטים מלמטה למעלה. ואולי כי שם בא בהמשך לבגדי כהן הדיוט.

(43) וזה שבפסוק כה, ד אינו מוזכר הציץ, י"ל דהרמב"ם ס"ל כתיורן המושב זקנים או ע"ד ת"י האוה"ח „לצד מעלתו כו"י שם. ועצ"ע.

(44) בתורה ואינה (שבת נו, סע"ב) — מפ"י הערוך בפי „איסטמא“ שבגמרא שם (ג' דברים נאמרו באיטמא אין בה משום כלאים ואינה מטמאה בנגעים כו"י). „חתיכה של בגד מזהב וקבועין בה אבנים טובות ומרגליות ולפ"ז ינחא דמטמא במת ושרצים כשאר תכשיט אבל בנגעים לא שאין הבגד עיקר כ"א הזהב ואבנים טובות ומהאי טעמא נמי אין בה משום כלאים“ —

ועפ"ז יש לומר לכאורה, שזהו הנפק"מ בין דעת רש"י והרמב"ם (הנ"ל בסנים) בנוגע לחושן (עכ"פ), אם הי' גדר בגד, או רק תכשיט — אם יש בה משום כלאים ומטמאה בנגעים או לא (וראה גם צפ"ע להל' כלאים פ"י ה"ב (יד, ב)). ועפ"ז יומתק מה שהשמיט הרמב"ם בסוף הל' כלאים — ראה ראב"ד שם (וראה רדב"ז שם). אבל ראה כס"מ שם דגם לדעת הרמב"ם יש בחושן ואפוד משום כלאים. וראה בעל המאור ור"ן לביצה יד, ב. בחי' פרשתנו כה, ו. ואכ"מ.

(45) משא"כ הכתונת י"ל לדעת הרמב"ם הוי (בעיקר בגדר) לבוש, וכזה כתב (שם פ"ח הי"ז) אורח הכתונת עד למעלה מן העקב.

והחושן וחוגר בחשב האפוד על המעיל מתחת החושן.

פון לשון הרמב"ם איז משמע, אז די חגירה בחשב האפוד איז געטאן געווארן נאך דעם אנטאן פון דעם חושן.

בהכתובים איז אין דעם דא א שינוי: אין דעם אנזאג בפרשתנו⁴² שטייט דער סדר ההלבשה „ואת האפוד ואת החושן (און דערנאך) ואפדת לו בחשב האפוד“, אין פ' צו⁴³, אין דעם סדר ההלבשה בפועל, שטייט „ויתן עליו את האפוד ויחגור אותו בחשב האפוד ויאפד לו בו“, און ערשט דערנאך שטייט „וישם עליו את החושן“.

שטעלט זיך דער רמב"ן⁴⁴: והקדים בכאן ויחגור אותו בחשב האפוד קודם שישים עליו החושן. כי משה ידע בדרך הלבשה כי לעולם הבגדים תיכף ללבישת הבגד יחגור אותו בחגורה העשוי לו, באבנט תיכף לכתונתו, ובחשב תיכף לאפוד ואין ראוי שתהי לבישת האפוד בהפסקות, אבל שם נאמר ואת האפוד ואת החושן ואפדת לו בחשב האפוד, לפי שקצר שם בענין החושן כו'.

פון רמב"ם איז אבער מובן, כנ"ל, אז די חגירה בחשב האפוד איז געווען לאחרי לבישת החושן⁴⁵.

וע"פ הנ"ל יש לומר⁴⁶, אז דער רמב"ן גייט בשיטת רש"י, אז דער חושן ואפוד זיינען צוויי באזונדערע גדרים אין בגדי כהן גדול. און דעריבער האלט דער רמב"ן, אז פריער פארבינדט מען דעם אפוד ויחגור אותו בחשב האפוד, אלס גמר פון לבישת האפוד, און דערנאך „וישם עליו את החושן“.

כרוח הקודש, איז דאס ניט נאר אין דעם חושן נאר אויך אין דעם אפוד, וכלשון הרמב"ם⁴⁷, „מעלת כהן גדול שמדבר על פי האפוד והחושן כרוח הקדש“,

עד"ז איז אין גדר התכשיט שבהם, אז זיי ביידע שטעלן צוזאמען איין שלימות/דיקן תכשיט⁴⁸.

און דעריבער האלט דער רמב"ם אז דער אפוד דארף זיך אנהויבן ניט למטה מאצילי ידיו, נאכדעם ווי עס ענדיקט זיך דער חושן (ווי לדעת רש"י), נאר „מכנגד אצילי הידים“, אין דעם ארט⁴⁹ וואו ס'געפינט זיך דער חושן.

ומדויק בלשון הרמב"ם⁵⁰, און אין זיין מדגיש זיין קשר האפוד והחושן „נמצא כשלוש האפוד עם החושן יהי החושן על לבו בשוה והאפוד מאחרי וחשב האפוד קשור על לבו תחת החושן“, דאס איז איין תכשיט ולבוש שלם וואס ווערט צוזאמענגעשטעלט פון דעם חושן וואס איז מלפניו „על לבו“, און פון דעם „אפוד“ וואס איז „מאחרי“⁵¹.

ח. ע"פ הנ"ל יש לבאר כמה פרטי דינים אין רמב"ם:

אין דעם סדר לבישת הבגדים זאגט דער רמב"ם⁵²: כהן גדול אחר שחוגר באבנט לובש המעיל ועל המעיל האפוד

(46) שם ספ"ו.

(47) להעיר מבחי פרשתנו כה, ו: והאפוד הוא עיקר הבגד וע"ה הקדימה הפרשה כו'. וראה רמב"ן תרומה כה, ז בסופו. ועד"ז בתורה ואבני מלואים (ע"ז כד, א) בנגזע לאבני החושן. כיון שחשן מחובר לאפוד קרי אפוד⁵³.

(48) ראה גם חינוך מצוה ק' (בתחלתה).

(49) שם פ"ט ה"א.

(50) ביאור חושן ואפוד ושייכותם ול"ז וכו' עד' החסידות — ראה תריח שמות (תקי, א. תקיז, ב ואילך). אזה"ת פרשתנו (ע' אתרמב ואילך. ס"ע אתרמב ואילך). ועוד.

(51) שם פ"ה ה"ג.

(52) כט, ה.

(53) ת, ז"ח.

(54) כפי עה"ת צו שם.

(55) ראה מלבי"ם צו שם.

(56) ראה פנים יפות צו שם.

זאך וואס א איד זעט אדער הערט איז דאס א הוראה בעבודת האדם לקונו.

און ס'איז דאך מובן בפשטות: וויבאלד אז „כל מה שברא הקב"ה בעולמו לא ברא דבר אחד לבטלה"⁶¹, און דאס וואס דער איבערשטער האט געפירט אז דער איד זאל זען די מאורע אין וועלט, איז מובן אז דאס איז ניט לבטלה ח"ו, נאר צוליב א תכלית, וואס דער תכלית בריאת האדם איז דאך דאס וואס „אני נבראתי לשמש את קוני"⁶².

לערנט דא רש"י אז אט דער ענין איז נוגע ניט נאר צו א כהן גדול, אדער אפילו נאר צו א גדול בשנים, נאר דאס דארף מען לערנען און איינלערנען (אויך) אין א בן חמש למקרא:

עס איז ידוע דער סיפור וואס מלמדים דערציילן קינדער אין חדר לערנענדיק דעם פרש"י בנוגע דעם אפוד „כמין סינר . . שחוגרות השרות כשוכבות על הסוסים", אע"פ וואס רוב רובם פון די תלמידים (ובפרט — בני חמש למקרא) האבן עס קיינמאל ניט געזען

אז אמאל האט רש"י גייענדיק אין גאס געזען ווי א שרה איז רוכבת על הסוס אנגעטאן אין א סינר, און רש"י האט זיך זייער מצטער געווען פון דעם, פאר- וואס מ'האט אים באוויזן אזא זאך מלמעלה.

דערנאך, שרייבנדיק פירוש על התורה במעשה האפוד, נתיישבה דעתו — (ער האט דערפון געלערנט א הוראה בעבודתו לקונו (ע"י פי' עה"ת) — א ביאור במעשה האפוד

משא"כ לדעת הרמב"ם, אע"פ וואס חושן ואפוד זיינען צוויי בגדים אין דעם חשבון של שמונה בגדי כהונה, זיינען זיי אבער צוזאמען איין גדר לבוש — תכשיט⁵⁷

— והרמב"ם לשיטתו פריערי, אז דער חושן ואפוד דארפן זיין דבוקים זה לזה, „ולא יוח החושן מעל האפוד, וכל המזיח חושן מעל האפוד ומפרק חיבורו דרך קלקול לוקה", דאס איז ניט נאר בשעת העבודה, ווי אנדערע האלטן⁵⁸, נאר אפילו שלא בשעת העבודה, ווארום דאס איז א דין אין דעם גוף הבגד, אז דער חושן ואפוד דארפן זיין דבוקים זה בזה, און ניט אפגעטיילט —

האלט דער רמב"ם אז דאס איז איין הלבשה „ועל המעיל (טוט מען אז) האפוד והחושן" (איין לבוש), און דער- נאך „והוגר כחשב האפוד", וואס דאס איז דער גמר ניט נאר פון הלבשת האפוד נאר אויך פון דער הלבשת חושן.

ט. פון דעם פירוש רש"י נעמט מען ארויס א הוראה נפלאה אין עבודת ה': ס'איז ידועה⁵⁹ תורת הבעש"ט אז יעדע

(57) להעיר מתפילין (של יד ותשיר) — שהן שתיים בכמה ענינים (משויע ודאדע"ז אויף ר"ס כו. שו"ע אדה"ז שם סכ"ה סי"ג) וגם אחד (ראה שו"ע אדה"ז שם סכ"ב). וראה לקו"ש ח"ט ע' 49 ואילך. אנציקלופדי תלמודית ערך הנחת תפלין סעיף א. ושי".

ולהעיר דתשי' ותשיר הן דוגמת אפוד וחושן (אדה"ת פרשתנו ס"ע איתרעג ואילך).

(58) שם פ"ט ה"י — ראה פנים יפות שם.
(59) חינוך מצוה ק. סמ"ג לית רצט. וראה יראים (השלם) ס"י ש"ו. ועוד.

(60) כתר שם טוב (קה"ת) בהוספות ס"י ככו"קט (וראה גם ס"י ככו) ובהערות שם.

(*) בוז"ב (רל, סע"א ואילך) — הובא באוה"ת שם ע' אחר. ובכ"מ דחושן ואפוד הו"ע תפילין וקשרא דתפילין, ואכ"מ.

(61) שבת ע"ז. ב.

(62) משנה קידושין בסופה.

שורה בעיקר (ניט במוח, נאר) בלב, און אויף דער בחינת יחידה איז ניט שייך קיין העלם והסתרה, פון קיין שום ענין בעולם, אפילו ניט פון דברים וואס זיין נען (לכאורה), ניט ע"פ תורה,

ואדרכה: דער כח להפך (אויך) זדונות לזכויות קומט מצד בחינת יחידה שבנפש שבלב,

און דעריבער איז דוקא מצד בחי' "לבי" פארשטייט מען און מען טוט בפועל און מען דערזעט אז אויך דאס וואס מ'האט געזען שלא ברצונו, היפך רצונו — א שרה רוכבת על הסוס, מוז און דארף ער זיך מצטער" זיין אויף דעם — ג'ז אז ער וועט (אויך) פון א ראי' בעלמא (ובעל כרחו) קומען" — כיתרון האור מן החושך" — צו יתרון בקודש, ביז וע"ד בנדוד" — עס קומט צו א פירוש אין מעשה האפודי" — מבגדי כהן גדול ש"עושים" לו עי"ז "כבוד ותפארת".

(משיחות (מוצאי) ש"פ תצוה חש"ל, חש"ל"ט)

איז דאס אויך א הסברה פארוואס מען האט אים דאס באוויזן בכדי צו פארשטיין בעסער מעשה האפוד — פון דעם האט ער ארויסגענומען, אז ס'איז ניט (נאר) א תכשית (ווי ס'איז משמע לכאור' פון תוכן הכתובים) נאר ס'איז בגדר לבוש, וכנ"ל בארוכה.

און דאס אויך לערנט רש"י מיט א בן חמש למקרא, אז יעדע זאך וואס א איד הערט אדער זעט (בדוגמת — זען שרות רוכבות על הסוסים) איז דאס נאר צוליב זיין לימוד התורה וקיום המצות.

יוד. ועפ"ז יש לבאר (בפנימיות הענינים) דעם דיוק לשון רש"י, ולבי אומר לי . . . ועוד אומר לי לבי" — ניט ווי לשון רש"י (כמה פעמים בפירושו און אויך בפסוק זה), ואני אומר" וכיו"ב:

דער ענין הנ"ל וואס רש"י האט געזען איז דאך ניט גלייך צו אלע ענינים שבעולם וואס א איד זעט אדער הערט דברי היתר, רשות, וואס ער דארף ארויסנעמען א הוראה בעבודת ה', נאר דאס איז א זאך וואס א איד דארף זיך אפהאלטן פון צו זען (און ווי די גמרא" זאגט אז — באשה קראו מושב ניט מרכב),

איז דער כח אז אויך פון אזא מאורע זאל צוקומען אין עבודת ה', און נאך-מער — דאס זאל מוסיף זיין אין הבנת והשגת התורה, איז פארבונדן מיט "לב",

יחידה שבנפש (די נקודת היהדות וואס איז דא ביי יעדער אידן בשוה) איז

(64) ראה המשך תעריב ח"א פליה. שערי אורה ד"ה וקבל פי"ז. ועוד.

(65) ראה גם תניא פי"ט.

(66) תחלה — סור מרע ואח"כ וע"ס — פי' בטוב (תורה).

(67) להעיר ממאמרי אדה"ז — פרשיות ח"א ס"ע רז.

(68) קהלת ב, יג.

(69) להעיר מתורת ההי"מ (אור המאיר, הובא ונתבאר באוה"ת ויצא (כרך ה) תתס"ט, א ואילך) כזה שלבן רדף אחר יעקב. וראה לקושי חט"ז ע' 151. ע' 260 ואילך.

תצוה ב

דערפון איז פארשטאנדיק אז ניט קוקנ' דיק אויף עדותו של ר"א בר' יוסי האבן די חכמים ניט חרטה פון זייער דיעה אז „כתוב עליו בב' שיטין“,

[און דערפאר פסק'נט דער רמב"ם ווי די חכמים: עס איז נאָר אז „בדיעבד מיהא הלכה כרבי אליעזר ברבי יוסי“⁸, וזה שכותב הרמב"ם „ופעמים כתבוהו בשיטה אחת“, מיינענדיק דערמיט די עדות פון ר"א בר' יוסי, און וואָס מהאי עדות איז מוכרח צו זאָגן אז בדיעבד איז כשר אויך בשיטה אחת].

דער מאירי איז מבאר, וז"ל: ואע"פ שמגדולי החכמים העידו אני ראיתי ברומי וכתוב עליו קדש לה' בשיטה אחת, לא הכחישו את הידוע אצלם — אף בעדות ראי.

איז לכאורה תמוה: דאָ רעדט זיך דאָך וועגן דער „עדות ראיה“ פון „גדולי החכמים“ פון ר' אליעזר בר' יוסי (אין וועלכער ס'איז ניט שייך קיין ספק ח"ו)? ואפילו לפי פסק הרמב"ם¹⁰ (לויטן פירוש הנ"ל) — קומט דאָך אויס אז עבודות כה"ג יענע יארן (און דאָס וואָס הציץ מכפר אפילו כשאינו על מצחו¹¹)

א. אין דעם ציווי אויף עשיית הציץ שטייט אין פסוק: „ופתחת עליו פתוחי חותם קדש לה' — אז אויפן ציץ זאל מען אויסקריצן די ווערטער „קדש לה'“.

אין דעם אופן ווי די צוויי ווערטער זיינען געווען „כתוב עליו“ איז פאראן אַ פלוגתא³ צווישן די חכמים מיט ר' אליעזר בר' יוסי: די חכמים האָלטן אז „כתוב עליו בב' שיטין, וי"ד ה"א למעלה וקודש למ"ד למטה“ („השם שלם בשיטה עליונה וקדש למ"ד בשיטה תחתונה“). אבער ר' אליעזר בר' יוסי זאָגט: „אני ראיתי בעיר רומי וכתוב עליו קדש לה' בשיטה אחת“.

דער רמב"ם פסק'נט „וכותב עליו שני שיטין כו' ואם כתבו בשיטה אחת כשר ופעמים כתבוהו בשיטה אחת“.

(1) פרשתנו כח, לו.

(2) ראה ת"א ות"י עה"פ. פרשי' לעיל כח, יא. וראה רמב"ם הל' כלי המקדש פ"ט ה"ב ובראב"ד (זניכ) שם. ואכ"מ.

(3) שבת סג, ב. סוכה ה, א. ועוד.

(4) כיה בשבת וסוכה שם לפנינו. אבל בפ"י ר"ג גאון שבת שם. ר"ח שם, פרשי' יומא (נז), א ד"ה אני ראיתי: ר' אלעזר. וראה סדר הדורות מע' ר' אלעזר בר' יוסי בן חלפתא.

(5) רשי' שבת שם.

(6) להעיר מאדר"ג (פמ"א, יב): אבל כו' וציץ עדיין מונחין ברומי.

(7) הל' כלי המקדש פ"ט. וכיכ המאירי בסוכה שם (ועפ"ז קשה מנ"ל — בפירושו בשבת (דלקמן בפנים) — לחדש חידוש גדול עדותו ראי' בטלה לגבי המקובל — ושכלל אפשרי דבר זה).

(*) ולהעיר שבר"ח סוכה שם: וא"ר יוסי. וכ"ה בכנסת הגדולה — לשונות הרמב"ם (שבסוף חלק אורח) להל' כלי המקדש שם. ע"ש.

(8) כסף משנה שם. וראה גם אוה"ח פרשתנו כאו, ובספרו ראשון לציון לסוכה שם. ולהעיר מחמת סופר עה"ת עה"פ.

(9) שבת שם. — ודלא כמ"ש האוה"ח „ואפילו דח"ק אינו מעכב“ (שלכן איז עדותו של ר"א בר' יוסי סתירה לדעתו שלכתחילה צ"ל בשני שיטין). וראה לקמן בפנים סעיף ד והערה 24.

(10) וכן המאירי בסוכה שם.

(11) לדעת ר' שמעון (יומא ז, ב. ושי"ג) ובפרשי' תצוה (כת, לח) כפירוש ראשון וסתם — דתמיד